ఆ పాత పాట మధురం

రాజా

నెలనెలా..ఒక పాత సినిమాలోని పాటల సంగీత సాహిత్య విశ్లేషణ

జయం మనదే

ఆదర్శ భావాలతో సినిమాలు తీసి ప్రజల ఆలోచనలను అభ్యుదయ పథం వైపు నడిపించాలనుకునే కమిట్‌మెంట్ ఉన్న దర్శకులు తమ అభిరుచికి మేధోసంపదను జతచేసి చిత్రాలను నిర్మించటం తెలుగు సినీచరిత్రలో మొదటినుంచీ ఉన్నదే 1956లో టి.ప్రకాశరావు దర్శకత్వంలో వచ్చిన జయం మనదే కూడా అటువంటిదే ఈ చిత్రంలోని పాటలను సముద్రాల, కొసరాజు, జంపన, ముద్దుకృష్ణ, సదాశివబ్రహ్మం రాశారు. ఘంటసాల సంగీత దర్శకత్వం వహించారు. అంతేకాదు తర్వాత తరంలో దర్శకులుగా వినుతికెక్కిన వి.మధుసూధనరావు. కె. ప్రత్యగాత్మ ఈ చిత్రానికి దర్శకత్వ శాఖలో పనిచేయగా, కె.విశ్వనాథ్ శబ్దగ్రహణ శాఖను నిర్వహించారు. ఇంతమంది మేధావులు ఓ కాపుకాచిన ఈ చిత్రంలోని పాటలన్నీ ఉన్నత ప్రమాణాలతో ఉన్నవే. వాటిలో ప్రజాదరణ పొందిన ఏడుపాటలివి:

వినవోయీ బాటసారి
కనవోయీ ముందు దారి ||వినవోయీ||
కష్టాలు ఎవరికైన - కలకాలం ఉండవోయ్
ఆనందం అనుభవించు - అవకాశం కలుగునోయ్
తగదోయీ పరితాపం
కదలి రావోయ్ ఎదురు లేదోయ్ ||వినవోయీ||
నిదురబోవు లోకాన్ని - చేయితట్టి లేపవోయ్
అంధకారమంతరించి - వెలుగుజాడ తోచునోయ్

కాలం నీ కనుకూలం
తలచుకోవోయ్
తెలుసుకోవోయ్
నీరసించు శక్తినంత - చేరదీయబూనవోయ్
జీవితమ్ము సార్ధకమ్ము - చేయుదారి వెదకవోయ్
జనవాక్యం మనదేనోయ్
భయములేదోయ్
జయము నీదోయ్ ||వినవోయీ||

ఈ పాటను జిక్కి పాడగా షావుకారు జానకి అభినయించింది. సన్నివేశ ప్రాధాన్యంగా ఎన్.టి.ఆర్. కనిపిస్తారు. పాటను ఆసాంతం ఒకటి రెండుసార్లు గమనిస్తే - ఇవాళ కౌన్సిలింగ్స్ పేరిట వస్తున్న వ్యాసాలు, కోచింగ్‌లు, ప్రశ్నలు - సమాధానాలూ వీటన్నిటి సారాంశం - ఈ పాట సాహిత్యంలో కనిపిస్తుంది. ఈ పాట రచన కొసరాజు. ఇక సంగీతపరంగా చెప్పుకోవాలంటే ఆ రోజుల్లో జనం నోట బాగా నలిగిన పాట ఇది. ఈ పాట ట్యూన్‌ను బాగా వంట పట్టించుకుని - తరువాత రోజుల్లో విడుదలైన రిపబ్లిక్ ప్రొడక్షన్స్ వారి 'పెళ్ళిసందడి' (1959)సినిమాలోని 'అప్పటికి ఇప్పటికి ఎంతో తేడా అది తెలిసి మసలుకో బస్తీ చిన్నోడా' అనే పాటతో పోల్చి

చూసుకుంటే పోలికలు ఛాయామాత్రంగా కనిపిస్తాయి. ఆ చిత్రానికి కూడా సంగీతం ఘంటసాలే కనుక అలా ఉండటం అసహజం కాదు.

దేశభక్తిగల అయ్యల్లారా
జాలిగుండెగల అమ్మల్లారా
ఆలోచించండీ - న్యాయం
ఆలోచించండి ||దేశభక్తి||
దున్ననివాడికి ఎక్కడ చూచిన
ఎన్నో ఈడవలు - అబ్బో - ఎన్నో బాడవలు
దున్నేవాడికి నారెడు నేలయు
దొరకనె బోదండీ - కష్టం - విరగడగాదండీ ఓయ్ ||దేశభక్తి||
రెక్కలు విరుచుక శ్రమపడువానికి
బొక్కెడు మెతుకులు కరువండీ
గుక్కెడు గంజీ కరువండీ
ఉక్కిరి బిక్కిరి తిండండి
డొక్కుకు మించిన బరువండీ ||దేశభక్తి||
పచ్చని వెన్నెల పైరుజొన్నబల్
పంట పండి తలవంచిందీ
బంగారంవలె మెరిసిందీ
కాకుల దరిమే కావలివాడు
ఊచబియ్యముకు నోచకయుండె
ఉసూరుమంటూ చూస్తూవుండె ||దేశభక్తి||

ఈ పాటను ఘంటసాల పాడగా ఎన్.టి.ఆర్ అభినయించారు. సన్నివేశపరంగా అంజలీదేవి కూడా కనిపిస్తుంది. ఈ పాట పూర్తిగా కొసరాజు పాట - నిజానికి సన్నివేశపరంగా ఆలోచిస్తే - రథంలో ఉన్న అంజలీదేవిని ఎన్.టి.ఆర్ ఏడిపిస్తున్నట్టుగా ఓ పాట పెట్టొచ్చు. ఇలాంటి ప్రభోధాత్మక, ఆలోచనాత్మక, అభ్యుదయ గీతం పెట్టవలసిన అవసరం లేదు. కానీ ఆ రోజులు వేరు, ఆ కమిట్‌మెంట్‌లు వేరు. ఆ కోణంలో ఆలోచిస్తూ బేరీజు వేసుకోగలిగితే ఈ పాట పట్ల కలిగే భావం ఖచ్చితంగా ఉన్నతంగా ఉండి తీరుతుంది. వ్యవసాయం చెయ్యని కామందుకి ఎన్నో భూములు వచ్చి చేరుతుంటాయి. పల్లపునేలకి నీరు చేరినట్టు వచ్చి కలుస్తుంటాయి. దున్నేవాడికి మాత్రం చారెడు నేల కూడా ఉండదు. ఉండకుండా చేస్తారు కూడా. ఈ భావాన్నే పాటలో చొప్పించారు. ఆ భావానికి కొసరాజు వాడిన పదాలు - ఈడవు, బాడవలు. 'ఈడవలు' అన్నది 'ఈడు'లోంచి వచ్చినది. అంటే జతపడడం అనే అర్థంలో తీసుకోవాలి. బాడవ అంటే పల్లపునేల. ఈ అర్థాలలో తీసుకుని కొసరాజు వాడిన పదాలను గమనిస్తే కవిగా ఆయనపై గౌరవం రెట్టింపవుతుంది.

అ: ఓ చందమామ అందాల భామ
ఎందున్నదో పలుకుమా (2)
సొగసూ వయసూ తన లావణ్యమే చాలనీ (2)
పై సోయగాలు ఏలనీ లాలించుమా
సోయగాలు ఏలనీ లాలించుమా ||ఓ చందమామ||
మదిలో మెదిలే మధురానందమే తాననీ (2)
ఇక ఆలసించరాదనీ బోధింపుమా
ఆలసించరాదనీ బోధింపుమా ||ఓ చందమామ||

'ఓ చందమామ అందాల భామ' పాటను ఘంటసాల గానం చేశారు. చివర్న జిక్కి హమ్మింగ్ ఉంటుంది. ఉదయ రవిచంద్రిక రాగంలో అప్పుడప్పుడు 'రి' అన్న స్వరాన్నిచేరుస్తూ పాటకు కొత్త సొగసుని, సోయగాన్ని చేకూరుస్తూ అందిలో మెదిలే మధురానందాన్ని అందించగలిగేది తానేనని అనిపించేటంత మృదువుగా ఘంటసాల పాడిన తీరు - తరాలు మారినా అదే అనుభూతిని చెక్కు చెదరకుండా అందజేస్తుంది. కావాలంటే ఈ సినిమా ఆడియో సంపాదించి ఈ పాటను వినిగాని, పాడుకుని గాని చూడండి. పాట ఎంత నిత్యనూతనంగా ఉందో అనుభవపూర్వకంగా తెలుస్తుంది. ఈ పాటను తెరపై ఎన్.టి.ఆర్, అంజలీదేవి అభినయించారు.

కలువలరాజా కథ వినరావా
కదిలే మదిలో రగిలే నిరాశా ||కలువల||
చూచు చూచు పూలన్ని రాలె
కలికి కోకిలా జాలిగా పాడె ||చూచి చూచి||
ప్రియుని జేరి ఒకసారి పిలువవోయ్
కంటి ముత్యాలె కాన్క సేతునోయ్ ||కలువల||
వెదకి వెదకి వేసారినానోయ్
హృదయవేదనా ఎరిగింపలేనోయ్
చలువరాతి చెరసాల చాలునోయ్
సఖుడే రానిచో నేమనలేనోయ్ ||కలువల||

ఈ పాటను జంపన రాయగా పి.లీల ఆలపించగా అంజలీదేవి అభినయించింది. ఘంటసాల స్వరపరచిన గీతాల అక్కౌంటులో చూసుకున్నా - పి.లీల పాడిన పాటల అక్కౌంటులో చూసుకున్నా - చాలా మంచిపాట ఇది. ఎంతోమంది సంగీత ప్రియుల స్మృతిపథం నుండి తొలిగిపోవడం వల్లనో ఏమో తగిన ఆదరణ లభించని చక్కని పాట ఇది. ఇవాళ గనుక ఈ పాటను వినడం జరిగితే - 'అలిగినవేళనె చూడాలి' (గుండమ్మ కథ) పాటలా ఉంది కదూ అని ప్రతి సంగీత ప్రియుడు అనుకుని తీరతాడు. ముఖ్యంగా - 'ప్రియుని జేరి ఒకసారి పిలువవోయ్' / 'చలువరాతి చెరసాల చాలునోయ్' అనే వాక్యాల దగ్గర 'అలిగినవేళనె' పాటలోని 'దృష్టి తగులునని జడిసి యశోదా' అనే వాక్యానికి జతపడిన ట్యూన్ జ్ఞాపకం వచ్చి తీరుతుంది. మంచిపాటకు చెవియొగ్గి వినే ప్రతివారి దగ్గరా ఉండతగ్గ పాట ఇది. ఈ పాటకు దేశ్ రాగం ఆధారం.

అ:చూడ చక్కని సుక్క - సురుకుసూపులెందుకే కరుకు చూపులెందుకే
ఈడు జోడు నీకు నాకు - ఇలాగిలారాయె ఇలాగిలారాయె
నువ్విలగిలగిలరాయే ||సూడచక్కని||
ఆ: ఓ అందాల చందమామ - ఆడదానినోయీ ఆడదాననోయీ
ఎందుకో నిన్ను చూస్తె -
ఎంతో సిగ్గౌతుందోయ్
నాకెంతో సిగ్గౌతుందోయ్

అ:ముందు వెనకలెందుకే - మూతిముడుపులెందుకే
మూతిముడుపులెందుకే
సందెపొద్దుపోయె మనకే - తందనాలతోనే
తందనాలతోనే...హోయ్.. ||సూడసక్కని||
ఆ: అందరిలోన నువ్వే - అందగాడవోయీ
బలె వన్నెకాడవోయీ
అందచందాలు నీకే ||అందరిలోన||
అందచందాలు నీకే - తొందరెందుకోయీ
ఈ తొందరెందుకోయీ ||సూడసక్కని||

ఈ పాటను సదాశివ బ్రహ్మం రాయగా ఘంటసాల, లీల పాడగా ఎన్.టి.ఆర్, అంజలీదేవి అభినయించారు. ప్రతినాయకపాత్రధారి ఆర్. నాగేశ్వరరావు కూడా సన్నివేశ ప్రాధాన్యంగా కనిపిస్తారు. ప్రతినాయక పాత్రధారిని ఆటపట్టిస్తూ హీరో హీరోయిన్లు రకరకాల విన్యాసాలు చేస్తూ సరదాగా సాగే పాట ఇది. మారువేషాలు వేసేటప్పుడు ఎన్.టి.ఆర్ తనదైన బాణీలో అభినయించే తీరుని ఈ పాటలో ఇవాళ గనక చూస్తే ఆ తరం ప్రేక్షకుల పెదవుల మీద ఓ చిరుదరహాసం తొంగిచూడడం ఖాయం. ఘంటసాల గళంలో ఓ చక్కటి నటుడూ ఉన్నాడు. అతడు పాత్రవైఖరిని పాత్రధారి స్వభావాన్ని ఈ రెండిటి పోకడను సమన్వయ పరచుకుంటూ పాడే తత్వం అంతర్లీనంగా ఉన్న గాయకుడు కనుక ఆయన పాడిన పాటలో ఎక్స్‌ప్రెషన్లు కొన్ని - పాత్రధారులకి సహాయపడిపోతూ ఉంటాయి. ఈ పాటలో - 'ఇలా ఇలారాయే' అని అంటూ 'ఇలగిలగిలరాయే' అని ఆయన పలకటం కామెడి పరంగా బాగా వర్కవుట్ అయింది. దురదృష్టం ఏమిటంటే హె.ఎం.వి వారు తీసుకొచ్చిన 'చిరంజీవులు - జయం మనదే' కాంబినేషన్ క్యాసెట్‌లో ఈ పాటను తొలిగించటం జరిగింది. ఏదైనా ఛానల్‌లో ఈ సినిమా ప్రసారం అయినప్పుడు చూడాల్సిందే

చిలకన్న చిలకవే బంగారు గిలకవే
పంచవన్నెల రామ చిలక హోయ్
పంచవన్నెల రామచిలక ||చిలక|| (2)
ఆ: ఏడుకొండల మీద ఎగిరి వచ్చిన పిట్ట
ఎందున్నదో చెప్పవే ఎందున్నదో చెప్పవే
మేడల్లో ఉన్నదో మిద్దెల్లో ఉన్నదో
జాడైనా చెప్పవే చిలకా దాని
నీడైనా చెప్పవే చిలకా
ఆ: పంజరమ్మున ఇనుప సంకెళ్ళు తగిలించి
బంధించి ఉంచారె చిలుకా
మూడారు వాకిళ్ళు దాటి రావాలంటె
కోడెతాచున్నదె చిలుకా
కోడె తాచున్నదె చిలుకా

అ: పట్టుబడ్డా చోట ప్రాణానికేమైన
మోసంబులేదటే చిలకా
మోసమ్ము లేదటే చిలకా
పచ్చన్ని చేలపై స్వేచ్ఛగా ఎగిరేటి
భాగ్యమెప్పుడె రామచిలకా అంత భాగ్య మెప్పుడె రామ చిలకా
ఆ: బంధాలు విడిపించి బైటికంపాలంటె
సమయమ్ము చిక్కాలె చిలుకా
ఓర్పు చూపక నీవు ఒడుపు జార్రావంటె
ఓగు తప్పదు రామ చిలుకా
అ: బళువు భారమ్మంత నీ మీదనే బెట్టి
భయము లేకుంటామె చిలకా
రామచిలకా
నీళ్ళల్లో ముంచినా పాలల్లో ముంచినా
నీవె దిక్కో రామచిలకా మాకు
నీవె దిక్కో రామ చిలుకా ||చిలకన్న||

'చిలకన్న చిలకవే' గురించి చెప్పాలంటే చాలా ఉంది. కథాపరంగా - విలన్ కుయుక్తి వలన సామంతరాజు దగ్గర బందీగా పడున్న హీరో జాడ తెలుసుకోవటానికి అతని స్నేహితుడు (రేలంగి) కోయవాని వేషంలో ఓ చిలకని పట్టుకుని పాడుకుంటూ అన్వేషిస్తుంటాడు. హీరోని ప్రేమించిన సామంతరాజు కూతురు (అంజలీదేవి) ఆ పాటలోని ప్రశ్నలకు నర్మగర్భంగా సమాధానమిచ్చే సన్నివేశానికి అనుగుణంగా ఊపిరిపోసుకున్న పాట ఇది. ఇందులో సంగీత సాహిత్యాలు ఎంతటి ఔనత్యాన్ని సంతరించుకున్నాయో మాటల్లో చెప్పలేం. రచనలో, స్వరరచనలో, గాయనీ గాయకులు పాడే పద్ధతిలో ఆయా రంగాలకు చెందిన కళాకారులు పాత్రలపరంగా ఎంత నిజాయితీగా ఆ రోజుల్లో పరకాయ ప్రవేశం చేసేవారో చెప్పడానికి ఈ పాటే ఓ చక్కని ఉదాహరణ.

రాచరికంలో పుట్టి పెరిగిన సామంతరాజు కూతురు ‘చిలుకా‘ అని అంటే అంతటి విద్యాగంధాలు అంటని కథానాయకుని స్నేహితుడు ‘చిలకా‘ అని అనటం అందుకు ఓ మచ్చుతునక.

ఇక మూడారు వాకిళ్ళు, ఒడుపు జ్వరావంటే ఓగు తప్పదు, బళువు భారమ్ము వంటి పదప్రయోగాలు వింటుంటే ఆ రోజుల్లో కాబట్టి అలా చెల్లింది కానీ, ఈ రోజుల్లో అయితే అలాంటి వాటికి కాలం చెల్లిందని నిట్టూర్చటంతప్ప ఏమీ చేయలేం. తర్వాతి రోజుల్లో వచ్చిన ‘రహస్యం‘ చిత్రంలోని ఆనంద కృష్ణ తత్వగీతాల్లో - నవరంధ్రాలను జయించి జ్ఞానేత్రాన్ని తెరవగలిగితే మోక్షం లభిస్తుందని చెప్పడానికి మూడారు వాకిళ్ళు మూసివెయ్యాలి ముక్తివాకిట నిలిచి తలుపు తీయాలి - అనే చరణాల ద్వారా ఈ ‘మూడారు వాకిళ్ళు‘ అనే పదప్రయోగం సినీ సాహిత్యంలో మరోసారి దర్శనమిచ్చిందని ఈ సందర్భంగా గుర్తుచేసుకోకతప్పదు.

ఇక సంగీత పరంగా చెప్పాలంటే ఈ పాటకి ఉపయోగించిన యదుకుల కాంభోజి, దేశ్ రాగాలు సంగీత దర్శకుడు కథాపరంగా ఎంత లీనమయ్యారో తెలుపుతాయి. ముఖ్యంగా ఎరుకల (కోయ) వాని వేషంలో వచ్చిన కథానాయకుని స్నేహితుడు పాడే చరణాలకు ‘ఎరుకల కాంభోజి‘గా పూర్వులచే పిలువబడే యదుకుల కాంభోజిని ఎన్నుకోవడంలో ఎంతటి రసాత్మకత... ఎంతటి ఔచిత్యం.. నిజంగా సంగీత సాహిత్యాలు తరించిన రోజులవి. అంతరించిన రోజులివి..... అనిపిస్తుంది.

ఇక్కడున్న గాయనీ గాయకుల విషయానికొస్తే అటు మాధవపెద్ది సత్యం, ఇటు జిక్కి ఇద్దరూ ప్రాణం పెట్టి మరీ పాడారు. కలకండ తీపిని తన ‘గళకండ‘లో ఇముడ్చుకున్న కంఠం మాధవపెద్ది సత్యానిదైతే (ఆయనకి గొంతుముడి ఉన్నది) మార్దవాన్ని ప్రతిబింబించే పాటలెన్నిటినో చే‘జిక్కి‘ంచుకున్న స్వరం జిక్కిది.

అంతేకాదు ‘పంజరం‘ అంటూ వ్యాకరణ శుద్ధితో పలికే అలవాటుతో జిక్కి, సుశీల ఆరోజుల్లో చక్కటి సంప్రదాయాన్ని పాటించేవారు అని అంటే ‘చ‘కారాన్ని ‘శ‘కారాన్ని వింతగా విచిత్రంగా పలుకుతూ పాడే ఈనాటి వర్ధమాన వర్తమాన ఔత్సాహిక గాయనీమణులకు కొరుకుడు పడని విషయంగా ఉంటుందేమో మరి...!?

వస్తుదోయ్ వస్తుందోయ్ (2)
కారే పేదల చెమట ఏరులై
కబళించే రోజొస్తుందోయ్ ||వస్తుందేయ్||
ఈ చెమటే రేపింత్తై అంతై
తేరి చూడరా అనంత తీవ్రమై ||ఈ చెమటే||
తుఫాను రూపై ధూమధాములతో (2)
ప్రపంచాన్ని కదలించే రోజు వస్తుందోయ్ వస్తుందోయ్
కూటికి గుడ్డకు కుమిలే వాళ్ళను
పూరి గుడిసెలను పొర్లే వాళ్ళను
గర్భదరిద్రులనుద్ధరించుటకు (2)
దేవుడు తానైదిగి వచ్చే రోజొస్తుందోయ్ ||వస్తుందోయ్||

ఆలోచించి లాభం లేదు
అవతల మొర్రోయన్నాలేదు ||ఆలోచించి||
కొంపలు భగభగమండేటప్పుడు
నూతులు తవ్వి ఫలితం లేదు ||వస్తుందోయ్||
అందరు దేవుని బిడ్డలేయంటూ
అనురాగం చూపించకపోతే
అందరు అన్నలు తమ్ములెయంటూ ||అందరు||
అసూయ పెరిగి విషము గ్రక్కురోజొస్తుందోయ్
వస్తుందోయ్ వస్తుంది
చకచక చకచక వస్తుందోయ్ వస్తుంది
గబ గబ గబగబ వస్తుందోయ్ వస్తుంది.

అభ్యుదయానికి అద్దం పట్టే ‘వస్తుందోయ్ వస్తుంది‘ పాట - గొంతులో నినాదంలా రగిలే ఆవేశానికి, గుండెల్లోని నాదంలా ధ్వనించే చైతన్యానికి మధ్యగల వ్యత్యాసాన్ని క్షీరనీర న్యాయంలా వేరు చేసి చూపి - విచక్షణకు కావలసిన స్పందనను స్పష్టంగా అందించగల గీతం. మధ్యమావతి రాగంలో స్వరపరచబడిన ఈ పాటను ఘంటసాల, జిక్కి పాడగా, నృత్యబృందంతో రేలంగి

అభినయించారు. 'రోజులు మారాయి' చిత్రంలోని 'ఏరువాక సాగారో రన్నో చిన్నన్న' పాట నడక ఈ పాటలో కొద్దిగా కనిపించినా ఆ ప్రభావం ఈ పాట స్వభావంతో పూర్తిగా ఒదిగిపోయింది. ఈ పాటలోని 'తుఫాను రూపై ధూముధూముధాములతో', 'గర్భదరిద్రులనుద్ధరించుటకు', అనే వాక్యాలు వింటున్నప్పుడు 'గుండమ్మకథ' చిత్రంలోని 'లేచింది నిద్రలేచింది' పాటలోని 'ఇప్పుడే చెబుతా యినుకో బుల్లెమ్మా' అనే వాక్యం ట్యూన్ పరంగా గుర్తుకు వస్తుంది. అంతేకాదు ఈ పాటని ఇవాళ మళ్ళీ విని అవగాహన చేసుకోగలిగితే 'బీట్ అండ్ మెలొడీ విత్ లిరికల్ బ్యూటీ' అంటే ఏమిటో అర్థం అవుతుంది. ఈ పాట రచన కూడా కొసరాజే.

ఆ నాటినుంచీ ఈ నాటి వరకూ వచ్చిన, వస్తున్న సినిమాల్లోని పాటల సాహిత్యం గురించీ, సంగీతం గురించీ సాధికారకంగా, సవివరంగా, సరళంగా, సమగ్రంగా విశ్లేషించగల ఒకే ఒక్క సీనియర్ మోస్ట్ జర్నలిస్ట్ రాజా. 'కౌముది' పాఠకులకోసం ఆయన వ్యాసాలని నెలకొకటి అందిస్తున్నాం. ఒక్కసారి నిన్నటి తరం పాటల్ని నెమరు వేసుకుందాం.. ఆ నాటి మధుర స్వరాలని మరోసారి గుర్తు తెచ్చుకుందాం.

ఇ-మెయిల్ ఎడ్రసు: raja.musicologist@gmail.com *బ్లాగు:* **http://musicologistraja.blogspot.com/**